

CHUYỂN DỊCH CÓ HIỆU QUẢ CƠ CẤU KINH TẾ NÔNG NGHIỆP

QUAN ĐIỂM VÀ GIẢI PHÁP

LÊ HÙNG

Kinh nghiệm phát triển của nhiều nước trên thế giới cho thấy phát triển kinh tế nông nghiệp là một tiến trình đồng hành với kinh tế công nghiệp - du lịch và dịch vụ.

Không phải chỉ trên mặt lý thuyết mà cả trên mặt thực tiễn đã khẳng định vai trò to lớn của nông nghiệp trong nền kinh tế. Nhất là kinh tế của những nước đang tiến hành công nghiệp hóa và hiện đại hóa.

Thấy được vai trò to lớn của kinh tế nông nghiệp trong quá trình phát triển kinh tế xã hội của đất nước, Đảng ta luôn luôn khẳng định sự phát triển kinh tế nước ta phải trên cơ sở kết hợp một cách đúng đắn giữa công nghiệp - nông nghiệp - dịch vụ.

Hội nghị đại biểu toàn quốc giữa nhiệm kỳ, khóa VII họp tháng 12 năm 1993 đã xác định: "Từ nay đến cuối thập kỷ phải rất quan tâm đến công nghiệp, hiện đại hóa nông nghiệp và kinh tế nông thôn, phát

triển toàn diện nông lâm, ngư nghiệp gắn với công nghiệp chế biến nông, lâm, thủy sản, công nghiệp sản xuất hàng tiêu dùng và hàng xuất khẩu...(Đảng Cộng Sản Việt Nam; Văn kiện Hội nghị đại biểu toàn quốc giữa nhiệm kỳ khóa VII, lưu hành nội bộ, tháng 1 năm 1994 trang 28).

Song, để nông nghiệp đảm đương được vai trò cơ sở của mình, trong tiến trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa kinh tế nông nghiệp, nông thôn ở nước ta cần phải thực hiện sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế trong nông nghiệp.

Để chuyển dịch có hiệu quả cơ cấu nông nghiệp nước ta theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông nghiệp, nông thôn trước hết cần quán triệt những quan điểm chủ yếu sau đây:

1. Chuyển dịch cơ cấu nông nghiệp phải nhằm mục đích phát triển sản xuất hàng hóa, nâng cao tỷ suất nông sản hàng hóa.

Nông nghiệp VN vốn là một nền

nông nghiệp nhỏ, kỹ thuật canh nông lạc hậu, thiên về trồng trọt, nhất là cây lúa nước. Điều đó thể hiện rõ trong phân bố lao động và cơ cấu giá trị tổng sản lượng kinh tế nông nghiệp. Lao động ngành nông nghiệp trong cả nước chiếm 22.200.000 người trong tổng số 27.000.000 lao động nông thôn (82,22%). Cơ cấu giá trị tổng sản lượng nông nghiệp ước tính chiếm 80,96% giá trị tổng sản lượng kinh tế nông thôn. (Giá trị sản lượng phi nông nghiệp là 19,04%). Chuyển nền nông nghiệp nhỏ, lạc hậu nặng về tự cung, tự cấp sang nền nông nghiệp lớn sản xuất hàng hóa là một xu hướng phát triển tất yếu của nước ta nói riêng, của nền kinh tế thế giới nói chung, vai trò của nông nghiệp trong sự phát triển kinh tế luôn luôn được đánh giá hết sức quan trọng. Sản phẩm của nông nghiệp là loại sản phẩm thiết yếu đối với sự tồn tại của con người. Do đó, xác định một cơ cấu kinh tế nông nghiệp phù hợp với nền kinh tế hiện đại trong giai đoạn

hiện nay - nền kinh tế thị trường là một sự cần thiết, tất yếu.

Về phương diện tổng thể, chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp là sự đa dạng hóa hoạt động nông nghiệp sao cho đạt hiệu quả kinh tế cao nhất. Trồng trọt, chăn nuôi... cái gì, bao nhiêu, cho ai, và trồng trọt, chăn nuôi bằng cách nào, vào những thời điểm nào là một câu hỏi lớn gắn liền với việc chuyển biến nông nghiệp nhỏ, lạc hậu thành nền sản xuất nông nghiệp lớn, hiện đại đối với phát triển nông nghiệp nước ta. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp phải nhằm phát triển sản xuất hàng hóa, nâng cao tỷ suất nông sản hàng hóa ở nước ta trong giai đoạn hiện nay cũng có nghĩa là, vận hành của nông nghiệp sao cho đạt hiệu quả kinh tế, xã hội cao tạo khả năng phát triển mạnh cho chính bản thân nông nghiệp nói riêng và cho các ngành trong nền kinh tế đất nước nói chung.

2. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp nước ta phải nhằm khai thác tốt nhất lợi thế so sánh, nâng cao hiệu quả kinh tế

Xuất phát từ quan điểm lợi thế so sánh trong nền kinh tế hàng hóa, người ta đi tìm và xác định thế mạnh của mình trong sản xuất một chủng loại hàng hóa nào đó mà người khác không thể nào bằng mình được, và do đó, sản phẩm của mình có khả năng cạnh tranh mạnh mẽ, chiếm ưu thế vượt trội so với sản phẩm cùng loại của người khác trên nhiều phương diện, từ mẫu mã, độ bền, chất lượng, tính tiện dụng, giá cả... v.v...

Có thể nói kỹ thuật canh nông của VN còn lạc hậu so với nhiều nước. Nông phẩm hàng hóa của VN còn nhiều hạn chế. Tuy nhiên việc tạo ra những nông sản phẩm có ưu thế so với các nước trên thị trường nội địa cũng như thị trường thế giới không phải là điều không thể thực hiện được. Lợi thế so sánh của một loại nông phẩm hàng hóa có thể do điều kiện tự nhiên ưu đãi mang lại, cũng có thể do bí quyết truyền thống hoặc do công nghệ hiện đại mang lại.

Việc khai thác đầy đủ các lợi thế so sánh để sản xuất nông sản hàng hóa đạt hiệu quả cao góp phần nâng cao hiệu quả kinh tế quốc dân là một trong những vấn đề cần quán triệt trong chuyển

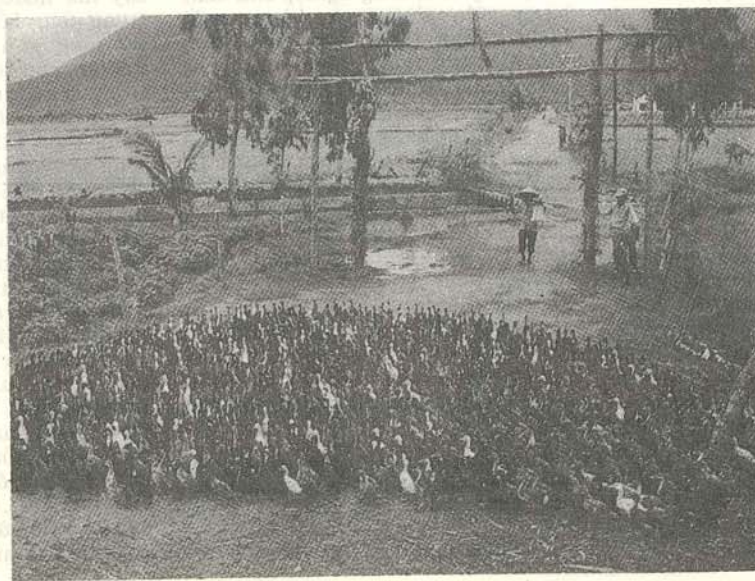
dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp nước ta.

3. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp phải gắn liền với quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước mà trước hết là công nghiệp hóa, hiện đại hóa kinh tế nông nghiệp, nông thôn nước ta trong giai đoạn phát triển hiện nay

Với một nền nông nghiệp lạc hậu, dân số nông thôn năm 1993 chiếm tỷ lệ 80,5% trong tổng số 71 triệu dân. Lao động trong nông nghiệp chiếm tỷ trọng 72,3% trong tổng số 33,5% triệu lao động đang làm việc trong các ngành với bình quân đất sản xuất là 0,1 ha/người. Điều đó cho thấy chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông nghiệp, nông thôn ở nước ta hiện nay là điều vô cùng khó khăn. Mặt khác phải thấy rằng đô thị hóa nông thôn, công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông nghiệp, nông thôn hiện nay chính là thực hiện nhiệm vụ công nghiệp hóa, hiện đại hóa cho hầu hết dân số VN.

Công nghiệp hóa, hiện đại hóa kinh tế nông nghiệp, nông thôn VN gắn liền với quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế đất nước nói chung, và chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp, nông thôn VN nói riêng. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp nhằm tạo ra một cơ cấu kinh tế phù hợp, năng động giữa trồng trọt với chăn nuôi; giữa nông nghiệp với lâm nghiệp, thủy hải sản, chế biến, du lịch nông thôn và dịch vụ.

Kinh nghiệm cho thấy nếu không tạo ra được một cơ cấu kinh tế thích hợp, năng động giữa nông lâm thủy sản, chế biến và dịch vụ với công nghiệp thích ứng với cơ chế thị trường thì nền kinh tế đất nước không thể phát triển được.

Chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa gắn liền với quá trình phân công lại lao động trong nông thôn, cũng như góp phần phân công lại lao động xã hội trong cả nước.

Kinh tế nông hộ xuất hiện trong thời gian qua đã phát huy khả năng của nó trong nền kinh tế hàng hóa. Ngày nay đã, đang xuất hiện các trang trại nông nghiệp có năng lực to lớn trong sản xuất nông sản hàng hóa như vùng trồng cây công nghiệp ở các tỉnh miền núi, vùng lúa ở Đồng bằng sông Cửu Long... Tạo khả năng xuất hiện một mô hình mới trong kinh tế nông thôn VN: Kinh tế nông nghiệp trang trại sản xuất hàng hóa theo quy mô hộ gia đình.

Vì vậy, đối với việc giao quyền sử dụng đất cho nông dân ở mức 20 năm đối với đất trồng cây hàng năm và 50 năm đối với đất trồng cây lâu năm là điều chính phủ cần nghiên cứu, xem xét lại nhất là đối với vùng khai hoang, kinh tế mới để khuyến khích hơn nữa sự đầu tư kinh doanh của nông dân một cách ổn định lâu dài trên đất đai được giao của mình, nhất là ở những vùng đất hoang hóa, đồi trọc, vùng ven biển...

4. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp phải gắn việc nâng cao hiệu quả kinh tế với nâng cao hiệu quả xã hội nhằm từng bước xóa đói, giảm nghèo, tăng người giàu, hộ giàu và xây dựng nông thôn mới

Hiệu quả kinh tế phải gắn với hiệu quả xã hội, có thể xem đó là một đặc trưng của nền kinh tế xã hội chủ nghĩa.

Hiệu quả kinh tế thuần túy sẽ làm xói mòn phẩm chất, đạo đức, lối sống của con người. Lợi nhuận một cách thuần túy, mù quáng là những

"quả bom" công phá vào đạo đức, văn hóa truyền thống của dân tộc, nó sẽ tạo ra 1 loạt những con người, những thế hệ tôn thờ, sùng bái đồng tiền sẵn sàng chà đạp lên tất cả những gì tốt đẹp giữa con người với con người.

Chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp có hiệu quả phải là một sự chuyển dịch mà trong đó các vấn đề xã hội phải được giải quyết tốt. Đời sống văn hóa xã hội, công bằng xã hội, phúc lợi xã hội, cơ sở hạ tầng

của nền kinh tế nông thôn phải được nâng cao. Vì vậy tạo nên sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp nhằm nâng cao tỷ suất nông sản hàng hóa, phải gắn liền với việc chăm lo đời sống nông dân. Phát triển kinh tế nông nghiệp đi đôi với việc giải quyết một cách căn bản các vấn đề xã hội và môi trường sinh thái. Tạo ra nhiều việc làm, tăng cao thu nhập của nông dân, tích cực xóa đói, giảm nghèo, nâng cao số hộ đủ ăn đi đến giàu có, được học hành, đào tạo nghề nghiệp, từng bước đô thị hóa nông thôn VN theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước là điều có ý nghĩa to lớn hiện nay.

Nhìn chung, sự phát triển kinh tế nông nghiệp nước ta trong thời gian gần đây có tiến bộ hơn trước, nhưng chưa thật sự vững chắc, điều đó có một phần do sự chuyển đổi cơ cấu kinh tế nông nghiệp chưa thật sự đồng bộ và có hiệu quả.

Nông sản xuất khẩu năm 1985 là: 235,5 triệu rúp - USD; năm 1992 là: 872,6 triệu USD; năm 1993 là 791,6 triệu USD. Quá trình đô thị hóa nông nghiệp, nông thôn ở nước ta đương nhiên dẫn đến việc sử dụng một phần quỹ đất đai, trong đó có đất nông nghiệp để phát triển cơ sở hạ tầng của kinh tế nông nghiệp, nông thôn. Vấn đề đặt ra là sử dụng loại đất nào và phát triển như thế nào để tránh được quá trình "bê tông hóa" hoặc là trở thành bản sao chép của các nước khác. Vì vậy trong sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp phải chú ý gắn với việc tôn tạo danh lam, thắng cảnh, các công trình văn hóa dân tộc... phát triển công nghệ du lịch xem du lịch nông thôn là một bộ phận chính của cơ cấu kinh tế nông nghiệp, nông thôn nước ta. Chuyển dịch có hiệu quả cơ cấu kinh tế nông nghiệp, nông thôn nước ta phải chăng là sự kết hợp chặt chẽ giữa nông nghiệp - lâm nghiệp - thủy hải sản - du lịch nông thôn - dịch vụ nông thôn - công nghiệp nông thôn?

Để đảm bảo chuyển dịch có hiệu quả cơ cấu kinh tế nông nghiệp nước ta một cách vững chắc, theo chúng tôi, cần tiếp tục thực hiện 1 số giải pháp chủ yếu sau đây:

a. Phải có chính sách đồng bộ về tài chính - ngân hàng hỗ trợ tích cực để đầu tư cho sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp.

Phát triển kinh tế nói chung, chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp nói riêng, trước hết phải đề cập tới tài chính và khả năng đầu tư. Cần phải tính toán đến 1 chi phí đầu tư rộng lớn trên nhiều phương diện nhằm đảm bảo sự chuyển dịch một cách đồng bộ cơ cấu kinh tế nông nghiệp. Sự thay đổi vật nuôi, cây trồng, thời gian canh tác trong nông

dân không phải một sớm, một chiều có thể thực hiện được. Cần phải có một nguồn vốn lớn đủ mạnh để hỗ trợ một cách tích cực cho sự thay đổi đó. Trong kinh tế thị trường, ngoài ngân sách được sử dụng như một tài trợ ưu đãi trong đầu tư, phần còn lại của vốn đương nhiên phải thông qua các hình thức tín dụng. Vấn đề là các hình thức tín dụng đó sao cho thuận tiện, dễ dàng, nhanh chóng, đúng lúc. Vì vậy cần phải tiếp tục đẩy mạnh việc mở rộng và phát triển các hình thức tín dụng, các loại hình tổ chức tín dụng trong nông thôn. Thời gian qua, tín dụng ngân hàng khi thì không có nguồn tín dụng trung và dài hạn, khi thì bị ứ đọng nguồn vốn đó, cũng như thời gian gần đây nguồn vốn tín dụng ngắn hạn lại cũng bị ứ đọng vì thủ tục triển khai cho vay vốn đối với nông dân xem ra còn quá rườm rà, nhiều khê.

Cần phải có những chương trình tín dụng đặc biệt hỗ trợ cho việc chuyển đổi sản xuất nông nghiệp như tín dụng ứng trước, tín dụng theo chương trình mục tiêu, tín dụng áp dụng khoa học, kỹ thuật, công nghệ mới trong nông nghiệp... Bên cạnh đó cũng cần có sự hỗ trợ của chính sách thuế một cách thiết thực đối với các vùng khai hoang, phục hóa, vùng kinh tế mới.

Có thể nói chính sách tài chính, tín dụng là một trong những bộ phận chủ yếu của việc khuyến nông và bảo hộ sản xuất trong nông nghiệp của chính phủ.

b. Áp dụng các tiến bộ khoa học kỹ thuật và công nghệ mới, mở rộng và đẩy mạnh sản xuất nông sản hàng hóa phải đi đôi với việc tạo lập và tìm kiếm một thị trường tiêu thụ vững chắc.

Cần phải áp dụng một cách có chọn lọc các tiến bộ khoa học, kỹ thuật công nghệ vào sản xuất nông nghiệp nhất là công nghệ sinh học. Giá trị nông sản hàng hóa sẽ được tăng lên rất nhiều nếu thông qua một công nghệ chế biến, bảo quản hữu hiệu và thiết thực. Vấn đề cần phải đặc biệt quan tâm trong sản xuất nông nghiệp trong nền kinh tế thị trường là khâu tiêu thụ sản phẩm. Nâng cao tỷ suất nông sản hàng hóa phải gắn với nhu cầu thị trường; giới hạn của sản xuất nông phẩm hàng hóa chính là lợi nhuận biên tế mà người sản xuất cần phải nhận biết một cách tinh nhạy và kịp thời. Do đó tìm kiếm thị trường tiêu thụ trở thành một điều kiện thiết yếu của sản xuất nông nghiệp, để có thể quyết định một cách chắc chắn hơn trong đầu tư cho kinh tế nông nghiệp. Do đó có thể nhận thấy cần phải có một cơ cấu, kinh tế "mềm" trong sản xuất hàng hóa nông phẩm.

c. Phát triển một cơ sở hạ tầng của nền kinh tế nông thôn nhằm phục vụ đắc lực cho việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp.

Muốn có sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp linh hoạt, hữu hiệu cần phải có một cơ sở hạ tầng kinh tế nông thôn thích hợp nhất là thông tin, liên lạc và giao thông vận tải. Cần nhanh chóng phủ kín hệ thống điện, truyền thanh, truyền hình ở nông thôn, nhất là các vùng kinh tế nông nghiệp trọng điểm. Cần phải có một sự đầu tư vốn lớn lao cho công việc này nhằm tạo nên một nếp sống văn hóa mới của một nền nông nghiệp sản xuất hàng hóa.

d. Đa dạng hóa các loại hình tổ chức kinh tế nông nghiệp

Cần phải thấy quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp gắn liền với việc xây dựng, phát triển rộng rãi các tổ chức kinh tế từ: nông trường quốc doanh, đến hợp tác xã, hộ nông dân. Nên chăng phát triển mạnh các trang trại nông hộ và hình thức chủ nghĩa tư bản nhà nước trong nông nghiệp. Sự chuyển dịch cơ cấu sản phẩm trong nông nghiệp, theo kinh nghiệm mà nói, nó diễn ra hết sức nhạy cảm ở nông hộ và chủ nghĩa tư bản nhà nước trong nông nghiệp.

e. Cần có một chính sách sử dụng đất nông nghiệp đúng đắn sao cho quá trình đô thị hóa nông thôn không "ăn" hết đất canh tác nông nghiệp.

g. Chiến lược con người trong nông nghiệp cần phải có một chiến lược giáo dục, đào tạo con người trong nông nghiệp sao cho đáp ứng được sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa không phải là một điều đơn giản.

Dân số trong nông thôn nước ta chiếm đại bộ phận dân số cả nước, tập trung ở các vùng đồng bằng lớn của cả nước như: Đồng bằng sông Hồng, Đồng bằng Nam bộ. Vì vậy đầu tư cho sự nghiệp giáo dục, đào tạo ở những vùng này cần được tập trung thích đáng, mang tính chất trọng điểm, để từ đó làm sức bật cho chiến lược giáo dục, đào tạo một cách toàn diện, đều khắp lao động trong nông nghiệp của cả nước. Con người bao giờ cũng là chủ thể của mọi quá trình hoạt động.

Tóm lại để chuyển dịch có hiệu quả cơ cấu kinh tế nông nghiệp ở nước ta cần phải quán triệt những quan điểm và thực hiện những giải pháp chủ yếu như trên đã trình bày là điều kiện cơ bản góp phần thực hiện quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước mà trước hết là công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông thôn trong giai đoạn hiện nay.